

Տիգրան Մարկոսյան

ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի ասպիրանտ

ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ՀԱՆՐԱՍՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ՎԵՐԱՆԱՅՄԱՆ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐԸ ԲԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Քաղաքացիների և իրավաբանական անձանց խախտված կամ վիճարկվող իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության կապակցությամբ դատարանի գործունեությունն իր արտացոլումն է ստանում դատական ակտերում, որոնք, մտնելով օրինական ուժի մեջ, դառնում են վերջնական և ձեռք բերում իրավական որոշակիության հատկանիշ¹: Սակայն երբեմն դատական ակտերի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո բացահայտվում են գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող այնպիսի հանգամանքներ, որոնց համատեքստում օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտը դառնում է ոչ ճիշտ, օբյեկտիվ իրականությանը չհամապատասխանող²: Այդպիսի դեպքերում անհրաժեշտություն է առաջանում վերանայելու նման դատական ակտերը, որն իրականացվում է նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման ինստիտուտի շրջանակներում:

Նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայումը օրինականության ապահովման լրացուցիչ կառուցակարգերից մեկն է, որը քաղաքացիական դատավարության այլ ինստիտուտներից, ի թիվս այլ հատկանիշների, առանձնանում է նաև վերանայման օբյեկտներով:

Իրավաբանական գրականության մեջ հանդիպում են տարբեր կարծիքներ այն հարցի կապակցությամբ, թե ինչը պետք է համարել նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտ: Տ.Տ. Ալիևը, որպես նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտ, դիտարկում է քաղաքացիական գործն ամբողջությամբ: Հեղինակը իր դիրքորոշման հիմքում դնում է այն հիմնավորումը, որ դատարանը նոր երևան ե-

¹ Տե՛ս *Մեդրյան Ս.Գ.*, Առաջին ատյանի դատարանի քաղաքացիական գործերով դատական ակտերը: Երևանի պետ. համալսարան: Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2010, էջ 147:

² Տե՛ս Советский гражданский процесс: Учебник. /Под ред. *М.А. Гурвич*.: Издательство «Высшая школа», М., 1967, էջ 316:

կամ հանգամանքի առկայությունը կամ բացակայությունը պարզելու համար չի կարող սահմանափակվել միայն վերանայվող դատական ակտով և այդ հարցում ճիշտ եզրահանգման գալու համար պետք է հետազոտի ոչ միայն վերանայվող դատական ակտը, այլև քաղաքացիական գործն ամբողջությամբ¹: Ի տարբերություն S.S. Ալիևի՝ Ա.Ն. Ռեզունենկոն նշում է, որ դատարանը քաղաքացիական գործի նյութերը հետազոտում է՝ բացառապես նոր երևան եկած հանգամանքի առկայությունը կամ բացակայությունը պարզելու և դատական ակտի վերանայման հարցը լուծելու նպատակով: Արտահայտվում է այն տեսակետը, որ նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտը, այդուհանդերձ, հանդիսանում է դատական ակտն է և ոչ թե քաղաքացիական գործն ընդհանրապես²:

Ա.Ն. Ռեզունենկոյի տեսակետը, մեր կարծիքով, առավել հիմնավոր է թվում, քանի որ հանգամանքի «նոր երևան եկած» լինելը հնարավոր է պարզել միայն գործի բոլոր նյութերի հետազոտության պայմաններում, և այն այդպիսին լինելու դեպքում անօրինական կամ անհիմն կարող է դառնալ և վերանայման անհրաժեշտություն ունենալ ոչ թե քաղաքացիական գործն ընդհանրապես, այլ գործի շրջանակներում կայացված դատական ակտը: Հետևաբար որպես նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտներ, պետք է դիտարկել դատական ակտերը:

Այդպիսի մոտեցմամբ է առաջնորդվել նաև օրենսդիրը՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի³ (այսուհետ՝ նաև «ԶԴ-Օ») 204.30-րդ հոդվածում սահմանելով, որ նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա է միայն օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտը: Ընդ որում, նույն հոդվածի համաձայն՝ առաջին ատյանի դատական ակտերը ենթակա են վերանայման վերաքննիչ դատարանի կողմից, իսկ վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարանների դատական ակտերը՝ վճռաբեկ դատարանի կողմից:

¹ Տե՛ս *Алиев Т.Т.*, Производство по пересмотру судебных постановлений ввиду вновь открывшихся обстоятельств в гражданском судопроизводстве: теоретические аспекты, перспективы развития. Дис... д.ю.н., - Саратов, 2005, էջ 109:

² Տե՛ս *Резуенко А.Н.*, Пересмотр судебных актов, вступивших в законную силу, по вновь открывшимся обстоятельствам как стадия гражданского процесса. Дис... к.ю.н. - Волгоград, 2001, էջեր 93-94:

³ Տե՛ս ՀՀՊՏ 1998.09.09/20(53), 17.06.1998:

Նման պայմաններում գործին մասնակցող անձանց վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքարկման իրավունքի պատշաճ իրականացման ապահովման տեսանկյունից կարևորվում է նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա դատական ակտերի շրջանակի ճշգրիտ որոշումը, քանի որ ՔԴՕ-ի համաձայն՝ դատական ակտ հասկացությունն ունի ընդգրկուն քաղաքացիադատավարական բովանդակություն և ներառում է քաղաքացիական գործերով կայացվող վճիռները, որոշումները և արձակվող վճարման կարգադրությունները:

Կ.Ի. Կոմիսարովի կարծիքով՝ նոր երևան եկած հանգամանքներով, որպես կանոն, վերանայման ենթակա են առաջին ատյանի դատարանի վճիռները, իսկ որոշումներից՝ միայն հայցն առանց քննության թողնելու մասին որոշումը, քանի որ մյուս որոշումներում արտացոլված դատարանի հետևությունները չեն կրում վերջնական բնույթ և կարող են ճշտգրտվել առանց այդ որոշումների բեկանման¹: Ըստ էության, նույնանման տեսակետ է արտահայտել մաս Վ. Մ. Շերստյուկը²:

Իսկ Ի.Մ. Ջայցևը նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա համարում է արդարադատության այն ակտերը, որոնցով գործի վարույթը՝ վեճի լուծմամբ կամ առանց վեճն ըստ էության լուծելու ավարտվում է ցանկացած ատյանում, ինչպես մաս լրացուցիչ որոշումները³: Ի տարբերություն վերոնշյալ հեղինակների՝ Մ. Յու. Լեբեդևը, որպես նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտ, մշում է բոլոր դատական ակտերը⁴:

Հաշվի առնելով վերոշարադրյալը՝ կարծում ենք, որ անվիճելի է հեղինակների այն տեսակետը, որ առաջին ատյանի դատարանի վճիռը հանդիսանում է նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտ: Իսկ ինչ վերաբերում է որոշումները նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտ դիտարկելու հիմնահարցին, ապա այս

¹ Տե՛ս Советский гражданский процесс: Учебник. /Под ред. **К.И. Комиссарова, В.М. Семенова**: Издательство «Юрид. С 56 лит.», М., 1978, էջեր 339-340:

² Տե՛ս Гражданский процесс: Учебник. 3-е изд., перераб. и доп. /Под ред. **М.К. Треушников**: Издательский Дом «Городец», 2010, էջ 579:

³ Տե՛ս **Петрова И.А.**, Пересмотр судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам в гражданском и арбитражном процессах (сравнительно-правовой аспект). Дис ... к.ю.н.– Москва, 2010, էջ 40:

⁴ Տե՛ս **Лебедев М.Ю.**, Гражданский процесс: учебник для вузов и ссузов /М. Ю. Лебедев. – М.: Издательство Юрайт; Высшее образование, 2010, էջ 340:

առնչությամբ իրավաբանական գրականության մեջ հանդիպում են բավականին տարբեր մոտեցումներ: Այսպես, ըստ Լ.Ս. Մորոզովայի, նոր երևան եկած հանգամանքներով կարող են վերանայվել միայն առաջին ատյանի դատարանի առանձին դատական ակտերը, մասնավորապես՝ արգելող և գործի վարույթն ավարտող որոշումները¹: Իսկ Ա.Ն. Ռեզունենկոն նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա համարում է քաղաքացիական գործի հարուցման, մախապատրաստության, ըստ էության քննության և դատական ակտերի կատարման կապակցությամբ առաջին ատյանի դատարանի կողմից կայացված որոշումները: Ընդ որում, որոշումների նման լայն շրջանակը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ հեղինակը որոշման վերանայման օբյեկտ հանդիսանալու հանգամանքը կապում է որոշման ինքնուրույն ուժի մեջ մտնելու հատկության հետ²: Որոշման նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման հնարավորության հարցը ինքնուրույն ուժի մեջ մտնելու հանգամանքով է պայմանավորում նաև Ս.Տ. Ալիևը, ով առաջարկում է վերանայման ենթակա դատական ակտերի ավելի ընդգրկուն ցանկ³:

Վերոգրյալից կարելի է եզրակացնել, որ նոր երևան եկած հանգամանքներով որոշումների վերանայման հնարավորությունը մեծապես կախվածության մեջ է դրված դրա՝ ինքնուրույն օրինական ուժի մեջ մտնելու հանգամանքից, ինչն այնքան էլ հիմնավոր չի թվում: Խոսքն այն մասին է, որ քաղաքացիական գործերով բոլոր որոշումներն էլ ունակ են մտնելու օրինական ուժի մեջ (ՔՂ-Օ 144¹ հոդվ.): Մինչդեռ քաղաքացիադատավարական օրենսդրության վերլուծությունը վկայում է, որ առաջին ատյանի դատարանի ոչ բոլոր միջանկյալ դատական ակտերն են ենթակա բողոքարկման, այլ հիմնականում նրանք, որոնք կարող են կասեցնել կամ խոչընդոտել դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման ընթացքը:

¹ Տե՛ս *Ахмедов С.М.*, Производство по пересмотру судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам в системе пересмотра судебных актов в арбитражном процессе. Дис ... к.ю.н.–Москва, 2008, էջեր 174:

² Տե՛ս *Резуенко А.Н.*, Пересмотр судебных актов, вступивших в законную силу, по вновь открывшимся обстоятельствам как стадия гражданского процесса. Дис ... к.ю.н.– Волгоград, 2001, էջ 102:

³ Տե՛ս *Алиев Т.Т.*, Производство по пересмотру судебных постановлений ввиду вновь открывшихся обстоятельств в гражданском судопроизводстве: теоретические аспекты, перспективы развития. Дис... д.ю.н., - Саратов, 2005, էջեր 120-124:

Օրենսդրի նման մոտեցումը բխում է այն ողջամիտ տրամաբանությունից, որ հարուցված, չկասեցված և շարունակվող վարույթի տրամաբանական ավարտը գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի կայացումն է, հետևաբար նման վարույթի շրջանակներում կայացված միջանկյալ ակտերը անձի իրավունքի ենթադրյալ խախտման դեպքում կարող են վիճարկվել գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի բողոքարկման շրջանակներում: Մինչդեռ կասեցված կամ ընդհատված վարույթի պարագայում նման հնարավորությունը բացառվում է, և միջանկյալ դատական ակտի դեմ պաշտպանության միակ միջոցը դրա անմիջական բողոքարկման հնարավորությունն է¹:

Հինք ընդունելով վերագրյալը՝ գտնում ենք, որ նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա են առաջին ատյանի դատարանի ոչ թե ցանկացած, այլ միայն այն որոշումները (միջանկյալ դատական ակտերը), որոնց համար օրենքով նախատեսված է անմիջական բողոքարկման հնարավորություն:

Անհրաժեշտ ենք համարում ուշադրություն հրավիրել նաև նոր երևան եկած հանգամանքներով վճարման կարգադրության² վերանայման հնարավորության հարցին, որի կապակցությամբ մասնագիտական գրականության մեջ հանդիպում են հակասական տեսակետներ: Այսպես, Ս.Ս. Չավրիևը, հիմնավորելով նոր երևան եկած հանգամանքներով վճարման կարգադրության վերանայման կառուցակարգի նախատեսման անհրաժեշտությունը, նշում է, որ վճարման կարգադրությունը դեռևս չի կարող հանդիսանալ նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտ³: Ի տարբերություն Ս.Ս. Չավրիևի՝ Ի.Ա. Պետրովան, հաշվի առնելով օրենսդրական ուղղակի արգելքի բացակայությունը, հանգել է

¹ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 2010 թվականի նոյեմբերի 2-ի թիվ ՍԳՈ-922 որոշումը:

² Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում վճարման կարգադրությանը իր իրավական բնույթով համարժեք դատական ակտը կոչվում է դատական հրաման: Հետևաբար դրա վերաբերյալ արտահայտված դիքորոշումները, ըստ էության, կիրառելի են նաև վճարման կարգադրության նկատմամբ:

³ Տե՛ս *Завруев С.С.*, Пересмотр по вновь открывшимся обстоятельствам решений, определений, постановлений суда надзорной инстанции, вступивших в законную силу, в гражданском процессе. Дис ... к.ю.н. –Москва, 2008, էջեր 105-106:

այն եզրակացության, որ վճարման կարգադրությունը կարող է վերանայվել նոր երևան եկած հանգամանքներով¹:

Մենք ևս հակված ենք այն կարծիքին, որ վճարման կարգադրությունը կարող է վերանայվել նոր երևան եկած հանգամանքներով: Ասվածը պայմանավորված է ամենից առաջ վճարման կարգադրության իրավական բնույթով: Այն իրենից ներկայացնում է պարտապանից որոշակի դրամական գումարներ բռնագանձելու վերաբերյալ առերևույթ (prima facie) հիմնավոր պահանջով, առանց դատական նիստ հրավիրելու, բանավոր ապացույցներ հետազոտելու և պահանջի հիմնավորվածությունն ըստ էության ստուգելու, դատարանի կողմից դիմողի ներկայացրած առերևույթ արժանահավատ ապացույցների հիման վրա կայացվող դատական ակտ, որը ստանում է օրինական ուժի մեջ մտած վճռի ուժ՝ օրենքով սահմանված ժամկետում դրա վերաբերյալ պարտապանի կողմից առարկություններ չներկայացնելու դեպքում²: Այլ կերպ ասած՝ օրենքում նախատեսված պայմանների առկայության դեպքում վճարման կարգադրությունը դառնում է օրինական ուժի մեջ մտած գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ, որի վերանայման օբյեկտ հանդիսանալու հանգամանքը որևէ տեսանկյունից կասկած չի հարուցում: Այդ մասին է վկայում նաև ձևավորված իրավակիրառ պրակտիկան, որում հանդիպում են նոր երևան եկած հանգամանքներով վճարման կարգադրությունների վերանայման դեպքեր³: Այդուհանդերձ, ելնելով իրավական որոշակիության սկզբունքի պահպանման անհրաժեշտությունից՝ նպատակահարմար կլիներ ՔԳ-Օ-ում նախատեսել վճարման կարգադրության բողոքարկման վերաբերյալ դրույթներ:

Ելնելով վերոշարադրյալից՝ կարելի է եզրակացնել, որ վերաքննիչ դատարանի կողմից նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա են առաջին ատյանի դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճիռները, օրինական ուժի մեջ մտած վճռի ուժ ստացած վճարման կար-

¹ Տե՛ս *Петрова И.А.*, Пересмотр судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам в гражданском и арбитражном процессах (сравнительно-правовой аспект). Дис ... к.ю.н.– Москва, 2010, էջ 47:

² Տե՛ս *Մեղրյան Մ.Գ.*, Առաջին ատյանի դատարանի քաղաքացիական գործերով դատական ակտերը: Երևանի պետ. համալսարան: Եր.: ԵՊՀ հրատ. – 2010, էջ 61:

³ Տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2010 թվականի հուլիսի 30-ի թիվ ՎԳ/22343/03/08 որոշումը, 2011 թվականի մարտի 4-ի թիվ ՎԳ/34786/03/09 որոշումը և այլն:

գաղափարությունները և միայն այն որոշումները, որոնց համար օրենքով նախատեսված է վերաքննության հնարավորություն:

Առաջին ատյանի դատարանի նշված դատական ակտերից բացի, նոր երևան եկած հանգամանքներով կարող են վերանայվել նաև վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարանների օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերը: Ըստ որում, դրանց շրջանակի կապակցությամբ ևս մասնագիտական գրականության մեջ արտահայտվել են տարբեր կարծիքներ: Այսպես, ըստ Վ. Մ. Շերստյուկի, նոր երևան եկած հանգամանքներով կարող են վերանայվել վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարանների այն դատական ակտերը, որոնցով փոփոխվել է ստորադաս դատարանի դատական ակտը, կարճվել գործի վարույթը կամ հայցը թողնվել է առանց քննության¹: Ըստ էության, նույնաբովանդակ կարծիք է արտահայտել Մ.Ս. Շաքարյանը, ով նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա համարում էր վերադաս դատարանների այն որոշումները, որոնցով բեկանվել և փոփոխվել են ստորադաս դատարանների դատական ակտերը²:

Կ.Ի. Կոմիսարովը ևս հնարավոր է համարում վերադաս դատարանների դատական ակտերի նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման հնարավորությունը, մասնավորապես այն ակտերի, որոնցով ավարտվում է գործի վարույթը: Սինույն ժամանակ հեղինակը կարծիք է հայտնում այն մասին, որ գործը նոր քննության ուղարկելու մասին որոշումը չի կարող նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտ հանդիսանալ, քանի որ այն չի խոչընդոտում գործի նոր քննությունը նոր երևան եկած հանգամանքների հաշվառմամբ իրականացնելուն³:

Ի տարբերություն նշված հեղինակների՝ Գ.Ն. Վատմանը նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտ է դիտարկում վերադաս դատական ատյանների կողմից կայացվող բոլոր դատական ակտերը՝ այդ կապակցությամբ չնշելով որևէ սահմանափակում⁴:

¹ Ст'я Гражданский процесс: Учебник. 3-е изд., перераб. и доп. /Под ред. **М.К.Треушниковой**: Издательский Дом «Городец», 2010, էջ 579:

² Ст'я Советский гражданский процесс: Учебник. /Отв. ред. **М.С. Шакарян**: Издательство «Юридическая литература», М., 1985, էջ 378::

³ Ст'я Гражданский процесс: Учебник / [**Абушенко Д.Б. и др.**]; отв. ред. – **В.В. Ярков**. – 7-е изд., перераб. и доп. – М.: Волгтерс Клувер, 2009, էջ 572:

⁴ Ст'я **Резуценко А.Н.**, Пересмотр судебных актов, вступивших в законную силу, по вновь открывшимся обстоятельствам как стадия гражданского процесса. Дис ... к.ю.н.– Волгоград, 2001, էջ 96:

Վերը շարադրված բոլոր տեսակետներն էլ, մեր կարծիքով, պարունակում են որոշակի թերություններ: Մասնավորապես, ԲԳՕ-ի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ ՀՀ վերաքննիչ դատարանի ինչպես գործն ըստ էության լուծող, այնպես էլ միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքում կայացված բոլոր դատական ակտերն առանց սահմանափակման վճռաբեկ բողոքի հիման վրա կարող են վերանայվել ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից (ԲԳՕ 221 հոդվ., 222 հոդվ., մաս 2):

Հետևաբար արտահայտված այն տեսակետը, որ նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա են վերադաս դատարանների միայն այն որոշումները, որոնցով բեկանվել և փոփոխվել են ստորադաս դատարանների դատական ակտերը, իսկ գործը նոր քննության ուղարկելու մասին որոշումը ենթակա չէ վերանայման, ասվածի լուսի ներքո ոչ ամբողջական է արտացոլում իրերի իրական դրությունը:

Միևնույն ժամանակ դա չի նշանակում, որ վերաքննիչ դատարանի բոլոր դատական ակտերն են ենթակա վերանայման նոր երևան եկած հանգամանքներով: Այլ կերպ ասած՝ մենք չենք կիսում Գ.Ն. Վատմանի կարծիքը այն մասին, որ վերադաս դատարանների բոլոր դատական ակտերն էլ հանդիսանում են նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտներ: Խնդիրը կայանում է նրանում, որ վերաքննիչ դատարանը, բացի գործն ըստ էության լուծող և միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքում կայացված դատական ակտերից, վերաքննիչ բողոքարկման ընթացքում կայացնում է մի շարք միջանկյալ դատական ակտեր (վերաքննիչ բողոքը վարույթ ընդունելու, պետական տուրքի վճարումը հետաձգելու, վերաքննիչ վարույթը կասեցնելու և այլն), որոնցից, սակայն, ոչ բոլորը կարող են լինել վերանայման օբյեկտ:

Նման դիրքորոշումը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ ՀՀ դատական օրենսգրքի¹ 50-րդ հոդվածի 6-րդ մասը սահմանում է վերաքննիչ դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի վերանայման հնարավորությունը միայն օրենքով նախատեսված բացառիկ դեպքերում: Այլ կերպ ասած՝ վերաքննիչ դատարանի միջանկյալ դատական ակտերն ենթակա են վերանայման, եթե դա ուղղակիորեն նախատեսված է օրենքով: Իսկ ԲԳՕ 222-րդ հոդվածի 3-րդ մասի բովանդակությունից հետևում

¹ ՀՀ ՊՏ 2007.04.18/20(544), 21.02.2007:

է, որ վճռաբեկ դատարանի կողմից, այդ թվում՝ նոր երևան եկած հանգամանքներով, կարող են վերանայվել միայն վերաքննիչ դատարանի՝ վերաքննիչ բողոքը վերադարձնելու, վերաքննիչ վարույթը կարճելու և կասեցնելու, ինչպես նաև դատական տուգանք կիրառելու վերաբերյալ միջանկյալ դատական ակտերը¹: Հետևաբար, վերաքննիչ դատարանի այն միջանկյալ դատական ակտերը, որոնց համար օրենքով նախատեսված չէ վերանայման հնարավորություն, չեն հանդիսանում նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտ, իսկ անձի ենթադրյալ խախտված իրավունքների պաշտպանությունը այդ դեպքում կարող է իրականացվել միայն գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի բողոքարկման, այսինքն՝ «հետաձգված բողոքարկման» շրջանակում:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ պետք է արձանագրել, որ վճռաբեկ դատարանի կողմից նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա են վերաքննիչ դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած գործն ըստ էության լուծող և միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքում կայացված դատական ակտերը, ինչպես նաև այն միջանկյալ դատական ակտերը, որոնց համար օրենքով նախատեսված է բողոքարկման հնարավորություն:

Վերը բերված դատողությունների լույսի ներքո իրենից տեսական և գործնական հետաքրքրություն է ներկայացնում այն հարցադրումը, թե արդյոք հնարավոր է քաղաքացիական գործում առկա և առաջին ատյանի դատարանի վճիռն օրինական ուժի մեջ թողնող վերաքննիչ դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած որոշման առկայության պայմաններում բողոք բերել ոչ թե վերաքննիչ դատարանի որոշման, այլ առաջին ատյանի դատարանի վճռի դեմ:

Պետք է նշել, որ այս խնդրի հետ կապված՝ մասնագիտական գրականության մեջ կարծիք է արտահայտվել այն մասին, որ վերադաս դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ գտնվող դատական ակտի առկայության պայմաններում էլ հնարավոր է առաջին ատյանի դատարանի վճռի վե-

¹ Կարծում ենք, որ նման սպառնիչ ցանկ սահմանելիս օրենսդիրը թույլ է տվել բացթողում այն առումով, որ դրանց շարքում նշված չէ նաև վերաքննիչ դատարանի դատավորի ինքնաբացարկի մասին որոշման վերանայման հնարավորությունը: Մինչդեռ ՀՀ դատական օրենսգրքի 91-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ ինքնաբացարկի մասին որոշումը ևս ենթակա է բողոքարկման: Ուստի ՔԳՕ 222-րդ հոդվածի 3-րդ մասում պետք է կատարել համապատասխան լրացում:

րանայումը և բեկանումը¹: Ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ ՔԳՕ-ի ուսումնասիրությունը ևս թույլ է տալիս հանգել այն եզրակացության, որ ՔԳՕ-ն չի բացառում այդպիսի վերաքննիչ բողոքների ներկայացման և քննության հնարավորությունը, քանի որ այդ դեպքը չի հանդիսանում վերաքննիչ բողոքը վերադարձնելու կամ մերժելու հիմք:

Այնինչ այդպիսի վերանայումը կամ նույնիսկ դրա հնարավորությունը, մեր համոզմամբ, աղավաղում է տարբեր դատական ատյանների միջև եղած գործառութային կապն ու տարբերությունները: Խոսքն այն մասին է, որ յուրաքանչյուր դատական ատյանի կողմից իր գործառույթների իրականացման արդյունքում ընդունված դատական ակտն իր ինքնուրույն դերակատարությունն ունի դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման ողջ գործընթացում, և որ դրա արդյունքում անձի իրավունքների դատական պաշտպանությունը ստանում է նոր որակ²: Հետևաբար տվյալ գործով օրինական ուժի մեջ գտնվող վերաքննիչ դատարանի որոշման առկայության պայմաններում չի կարող վերանայման օբյեկտ հանդիսանալ առաջին ատյանի օրինական ուժի մեջ գտնվող վճիռը, քանի որ դա կարող է հանգեցնել միևնույն գործով միաժամանակ օրինական ուժի մեջ գտնվող վերաքննիչ դատարանի երկու որոշումների առկայությանը, ինչը, բնականաբար, անընդունելի է:

Հաշվի առնելով վերոշարադրյալը՝ կարծում ենք, որ նման իրավիճակները բացառելու նպատակով հիմնավոր կլինի ՔԳՕ-ի 204.37-րդ հոդվածի 4-րդ մասը լրացնել հետևյալ բովանդակությամբ 6-րդ կետով. «6) տվյալ գործով կամ տվյալ հարցով վերադաս դատարանի դատական ակտի առկայության պայմաններում բողոք է բերվել ստորադաս դատարանի դատական ակտի դեմ»:

Իսկ ինչ վերաբերում է նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման ենթակա վճռաբեկ դատարանի դատական ակտերի շրջանակին, ապա այս առնչությամբ նախ և առաջ պետք է նկատի ունենալ, որ վճռաբեկ դատարանի կողմից նոր երևան եկած հանգամանքներով իր

¹ Տե՛ս *Алиев Т.Т.*, Производство по пересмотру судебных постановлений ввиду вновь открывшихся обстоятельств в гражданском судопроизводстве: теоретические аспекты, перспективы развития. Дис... д.ю.н., - Саратов, 2005, էջեր 140-141:

² Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 2008 թվականի նոյեմբերի 9-ի թիվ ՍԳՈ-758 որոշումը:

իսկ որոշումների վերանայումը բացառություն է ընդհանուր կանոնից¹: Ասվածը հիմնավորվում է այն հանգամանքով, որ ՔԴ-Օ-ի համաձայն՝ վճռաբեկ դատարանի որոշումները վերջնական են և ենթակա չեն բողոքարկման: Այդ իսկ պատճառով ՔԴ-Օ-ն չի պարունակում որևէ դրույթ վճռաբեկ դատարանի դատական ակտերի վերանայման վերաբերյալ, որպիսի պայմաններում միակ կիրառելի իրավակարգավորումը հանգում է նրան, որ դատական ակտը պետք է լինի օրինական ուժի մեջ մտած (ՔԴ-Օ 204.30 հոդվ.): Մակայն մնան մոտեցումն էլ կարող է հանգեցնել մեկ այլ ծայրահեղության, երբ նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտներ դիտարկվեն վճռաբեկ դատարանի բոլոր դատական ակտերը, այդ թվում՝ վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու մասին որոշումը:

Մինչդեռ, մեր կարծիքով, առաջադրված հարցը պետք է ստանա այլ լուծում՝ հաշվի առնելով նաև ընդհանրապես վճռաբեկ վարույթի իրավակարգավորման հիմքում ընկած տրամաբանությունը: Մասնավորապես նկատի ունենք ՔԴ-Օ-ում նախատեսված վճռաբեկ բողոք բերելու այն սահմանափակումը, ըստ որի անձը կարող է վճռաբեկ բողոք բերել դատական ակտի միայն իր համար անբարենպաստ մասի դեմ: Ընդ որում, նշված սահմանափակման չպահպանումը կհանգեցնի վճռաբեկ բողոքի վերադարձման, քանի որ բողոքը բերված կլինի այն անձի կողմից, ում իրավունքը չի խախտվել: Հետևաբար կարելի է ենթադրել, որ վճռաբեկ դատարանի կողմից նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտներ են հանդիսանում վճռաբեկ դատարանի ոչ թե բոլոր, այլ միայն օրինական ուժի մեջ մտած այն դատական ակտերը, որոնք բողոք բերած անձի համար կարող են ունենալ անբարենպաստ նշանակություն:

Այս առնչությամբ ուշազրավ է նաև այն փաստը, որ իրավակիրառ պրակտիկայում այս հիմքով առավելապես բողոքարկվում են վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու և գործի քննության արդյունքներով կայացված վճռաբեկ դատարանի որոշումները¹:

¹ Տե՛ս *Петрова И.А.*, Пересмотр судебных актов по вновь открывшимся обстоятельствам в гражданском и арбитражном процессах (сравнительно-правовой аспект). Дис ... к.ю.н.– Москва, 2010, էջ 43:

¹ Տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2009 թվականի հուլիսի 24-ի թիվ ՎԲ/5705/05/08 որոշումը, 2010 թվականի դեկտեմբերի 27-ի թիվ ԱՐԱԴ/0223/02/09 որոշումը և այլն:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ պետք է արձանագրել, որ նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայման օբյեկտներ են հանդիսանում նաև այն դատական ակտերը, որոնց վերանայումը նյութական և դատավարական իրավունքի նորմերի խախտման հիմքով անհնար է: Իսկ այդ հանգամանքը միարժեք դրական պետք է դիտարկել ՀՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված դատական պաշտպանության իրավունքի և դրա կարևոր բաղադրիչ հանդիսացող դատական ակտերի բողոքարկման իրավունքի երաշխավորման տեսանկյունից:

Tigran Markosyan

PhD student at the Chair of Civil Procedure, YSU

THE OBJECTS OF JUDICIAL REVISION ON NEWLY DISCOVERED FACTS IN CIVIL PROCEDURE

This article is devoted to the analysis of the objects of judicial revision on newly discovered facts that is one of the most important problems in civil procedure. Based on the current trends and attitudes existing in civil procedure, the effective procedural legislation and judicial practice the author discusses the possibility of revision of different judicial acts and tries to reveal the shortcomings and gaps in the civil procedural legislation of the RA.

As a result the judicial acts subject to revision on newly discovered facts have been almost fully classified that is of crucial importance from the viewpoint of judicial protection including due implementation of the right to appeal and the right to cassation.